

A Civiljogászok vitatársaságában 1930. november hó 20-án dr. Frankel Pál tartott előadást e címen: „Szociális vonatkozások az élő jogban.“

Az előadó abból a mottóból indult ki, hogy a jog van az életért és nem az élet a jogért. Elavult jogszabályok nem uralkodhatnak az élet valóságain, de óvást kell emelni az ellenkező túlzás ellen is és megállapítani azt, hogy vajmi kevés hatalom a jog ahhoz, hogy a gazdasági és társadalmi jelenségek igaztalanságait, ridegségeit a maga erejéből egyedül, kiküszöbölhesse.

Ha a jogszabályok helyileg és időbelileg egy-egy állam, egy-egy jogterület szempontjából adottaknak is tekinthetők, mindamellett nagy feladat jut a jogot élő valósággá tevő bíróság részére, amidőn a jogszabályok alkalmazásában a szociális igazságtalanságokat lehető legnagyobb mérvben igyekeznie kell kiegyenlíteni. Az ítélkező hatóságok szent hivatása az, hogy a meglévő jogszabályok keretein belül módját találják annak, hogy legalább a kirívóbb jogtalanságok kiküszöböltessenek. A bíróság tartozik a törvényeket és törvényerejű szokásokat tiszteletben tartani, mégis annak a kéznek, amely a törvény lapjait forgatja; annak a szemnek, amely a törvény betűit olvassa, oly gazdája kell, hogy legyen, aki megrendülten álljon a gazdasági és társadalmi élet igazságtalanságai előtt és abban a feltevésben kell hivatását végeznie, döntését meghoznia, hogy a törvény végső rációja nem lehet más, mint orvoslást találni minél több igazságtalanságra. Az ilyen szellemmel eltöltött bíróság mindenkor meg fogja találni a jogszabályok alkalmazásának olyan lehetőségét és módját, amely a fennálló törvények korlátain belül ugyan, de mégiscsak a szociális igazságok irányába lendíti az ítélkezést.

Az előadó kitért az ügyvédségnek ama feladatára, hogy a bíróságot arra készítse mindenkor, hogy az ítélkezésben mennél tágabb körben adjon helyet és érvényesülést a szociális szempontoknak. Beszélt ezután a Civiljogászok Vitatársaságának a lefolyt tíz esztendő alatt a szociális jogi igazságok érvényesítése terén végzett munkájáról, majd áttért az előadás tulajdonképpeni tárgyának taglalására: vajjon legfelsőbb bíróságunk joggyakorlatában miképp tükröződik vissza az igazságszolgáltatásnak szociális irányban való fejlődése; vagyis más szóval: magánjogi jurisdikciónk mely területein észlelhetjük és mily vonatkozásokban, hogy a joggyakorlat a gazdasági és társadalmi igazságtalanságoknak szociális értelemben vett ellensúlyozására törekszik?

Az előadó nagy elégtétellel állapítja meg, hogy a bíróságaink a lefolyt válságos években is mentek voltak attól, hogy bármiféle politikai tendenciát engedjenek a

jogszolgáltatásban érvényesülni; a magyar bíróságok alapvonása a konzervativizmus, amely azonban jobban megközelíti az egyének egyformán való érvényesülését szolgáló közigazságot, mint a különböző új jelszavakkal telített „modern világnézet“, amely egy-egy társadalom keretén belül fajok, vallások és politikai felfogás szerint különböző osztályokat és különböző jogokkal bíró állampolgárokat különböztet meg.

Reátérve a magánjogi kuriai gyakorlat áttekintésére, a szociális szempontok fokozottabb érvényesülését elsősorban a családjog területén észleli az előadó és pedig a házassági jogban (a tartásdíj szabályozása), a törvénytelen gyermekek eltartását lehetővé tevő jogszabályok fejlesztésében, végül a rokonsági jogban a szülő-tartás, keresetképtelen nagykorú gyermek tartása, mostohagyermektartás és menytartás kérdéseiben. Méltatta a bíróságok szociális érzékét, amely lehetővé tette a különböző alimentációs követeléseknek a koronaromlással lépést tartó felemelését már akkor is, amidőn a korona egyenlő korona fikcióját még nem tudta a valorizációs joggyakorlat áttörni.

A kötelmi jog területén ismertette és bírálta az előadó azt a joggyakorlatot, amely észlelvén, hogy valaki másnak tapasztalatlanságát, könnyelműségét, alárendeltségét, függő vagy megszorult helyzetének felhasználásával birt rá mászt egy reá nézve jogtalan előnyt jelentő ügyletre, ezen ügyletet a bíróság jogerkölcsökbe ütközőnek mondja ki.

Hatalmas szelep ez az igazságtalanságok eltiprására! Ez az egy mondatba sűrített jogszabály lehetővé teszi, hogy a bíróság a szerződéses elnyomást és kizsákmányolást bármely megjelenési alakjában pellengérré állítsa és a szociális igazságnak érvényt szerezzen.

A másik nagy szelep a szociális igazság érvényesítésére a bíróság kezében a kötelmi jog terén: az illojális befolyásolás kizárása, vagyis annak az elvnek a kereszttülvitele az ítélkezésben, hogy jogi értelemben vett kényszernek és így szerződéstoldó momentumnak kell tekinteni azokat a szituációkat, amidőn valaki lélektani okadatulással másképp nem tehetett, minthogy kötelezettséget vállalt valamely hozátartozójának élete, becsülete, szabadsága megóvása végett, oly kötelezettséget, amelyet ily fenyegető veszély pszichikai befolyásolása nélkül nem vállalt volna magára.

Részletesen ismertette az előadó ezek után a kötelmi jog területén a különleges fejezetek alá tartozó szociális szellemű joggyakorlatot; rátérvén a magánjogi csábítás, a károsultat is kötelező kárcsökkenítő magatartásra vonatkozó elvek ismertetésére; a szubjektív és objektív

kár viselésénél érvényesülő méltányossági szempontok méltatására; végül a munkajog területén, mint ahol par excellence érvényesül a szociális igazság, mutatta ki az ezen elv szem előtt tartása dacára is fellelhető hiányokat. Így például túlságosan szűkkeblűnek találja az előadó a munkaadó és alkalmazott utólagos megegyezésének szorult anyagi helyzet címén való megtámadását teljesen kizáró joggyakorlatot, holott bizonyára előfordulhat oly eset, amidőn a bíróságnak észlelnie kell, hogy a szokásosnál súlyosabb anyagi nyomorúság kényszere készítette az alkalmazottat a joglemondással határos egyességre. Bizonyos, ellentmondás ez a kötelmi jog területén elismert és fentebb tárgyalt azon jogszabállyal szemben, amely lehetővé teszi a kizsákmányolásnak és az illeték-telen lélektani befolyásolásnak bírói kizárását.

Az előadás befejező részében egy H. G. Wells-i megjegyzés kapcsán, amely elítélőleg szól a római jog emlőin nevelkedett egész mai jogtudományról, az előadó kifejtette, hogy a jogrendszer szorosan tapad a korszak társadalmi és gazdasági konstrukciójához. Aki az emberek milliói számára jobb és boldogabb életet akar biztosítani, annak a harcot elsősorban politikai és nem jogászai téren kell felvennie. A tisztán jogászai feladat nem lehet más, mint meglevő jogszabályaink keretén belül oly ítélkezésre való törekvés, amely gátat vet annak, hogy a gazdaságilag és társadalmilag hatalmasabb egyén letiporhassa a gyengébbet; ámde a vagyoni és társadalmi egyenlőtlenségek lefaragása már teljességgel túlesik a jogász hatáskörén és ha igazságtalan a társadalomnak és a gazdasági életnek aktuális berendezkedése, akkor ezen a jogtudomány és a jogot alkalmazó bíróság minden ötletessége és minden jóakarata dacára sem segíthet.

Az előadást vita követte, amelynek során felszólaltak: dr. Beck Salamon, dr. Blau György, dr. Szigeti László, ifj. Vági József, dr. Wolff Ernő és dr. Zoltán József.

Dr. Fabinyi Tihamér a Lesko Loewenfeld könyv munkatársa. A Lesko Loewenfeld féle „Die Rechtsverfolgung im internationalen Verkehr“ című világszerte ismert gyűjteményes munka szerkesztői a magyar polgári perjog megírására dr. Fabinyi Tihamért kérték fel, akinek munkája most jelent meg. Nemcsak a Lesko Loewenfeld gyűjtemény teljességének a magyar polgári perjoggal való kiegészítése az, ami magyar vonatkozásban öröndetes, de örömmel kell regisztrálni azt is, hogy a gyűjtemény eddigi mindenütt elismert magas nívójának kiegészítéséül is helyes érzékkel választotta ki a gyűjtemény szerkesztősége Fabinyi Tihamér személyé-